

Ejavec

78138

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

—*—

Uredil in založil

Ivan Tomšić,

učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani.

Osmi tečaj, 1878.

~~~~~
V Ljubljani.

Tiskala Klein in Kovač (Eger)

VII 28137 8818

KAZALO.

Pesni.

	Stran.
Oča, otroka usliši	1
O izpremambi leta	6
Šolski zvonec	17
Zimski dan	33
Otroku v zibeli	48
Z večera	49
Strasten človek	51
Ura	65
Slike	78
Z malega raste veliko	81
Neskrbna mladina	85
V vrtec hodim rad	97
Čebelica	106
Učenec o počitnicah	113
Otrokom	122
Prošnja	122
Umirajoči otrok	129
Večer	133
Šola	145
Zima pride	161
Božična	187

	Stran.
„Moja mati pride po mene“	49
Kaznovana predrznost	63
Oče in hči	66
Slepi konj	74
Kako je prvi gostilničar prišel v nebess	75
Igla medenka	82
Za očetov god	84
Hrost in mravlja (basen)	94
Greh	98
Deklica in lastavica	100
Cesar Rudolf, moder sodnik	102
Plemenito srce	104
Vse pride na dan	113
Prazen klas	117
Zahajajoče solnce	118
Vest	119
Danes meni, jutri tebi	129
Pametna mati	134
Kaj bi otroci radi imeli	136
Skorjanec	137
Starček in smrt	138
Lesnike	138
Krava	145
Piskrovezec Janko	148
Opica in ura (basen)	150
Mačka in psi (basen)	150
Solnce in oblaki (basen)	151
Moč krščanske vere	162
Kralj in oglár	164
Tri hčere	166
Lepa primera	166
Volk in ovčar (basen)	166
Pavlinka pri teti	167
Na sv. Miklavža večer	179
Manica	182
Mladi brijáč	183

Povesti, pripovedke, prilike in basni.

Na novega leta dan	2
Kako se pošten človek maščuje	4
Dobra hiša	5
Koleda	6
Modri odgovori	12
Vrana in rak (basen)	13
Svetilnica v kapeli	17, 34
Dober in pobožen otrok	22
Zajutrek pri ruskem caru	24
Zakaj lastavice v jeseni odletijo ter v pomladi zopet priletijo	28
Luknja na rekavu	39

Zemljepisni, zgodovinski in drugi poučni sestavki.

	Stran.
Franjo Petrarca	7
Črnagora	8
Petrograd in kip cara Petra Velikega	11
Preseljevanje Slovanov	11
Šola	13
Josip Mihalović	23
Diogen	25
Človek je gospodar na zemlji	25
Razno življenje	26
Čebele	27
Občina	28
Oralo ali plug	29
Slamnikarstvo	30
Papež Pij IX	33
Tatransko gorovje	41
Rimljani	42
Kralj Samo	42
Evropa 1848. leta	43
Zemlja, nebesno telo	44
Okraj in dežela	45
Otrok	46
Nedolžni otročiči	61
Jutro	62
Cesar Maks	72
O Bolgarjih	76
Kako so se šmarnice začele	77
Parobrod	86
Obrt	90
Poletje	91
Nevihla	92
Grad v jami	103
Vojaško življenje	105
Andrej Eberard Ravbar	107
Kršćanstvo v svetovnej zgodovini	107
Človek	108
Kmetje in rokodelci	109
Delo je mnogo vredno	119
Kupčija s sužniki	120
Zgodovina	123
Srbi in Hrvatje	123
Feničani	124
Tovarničarji in trgovci	139
Cir	139
Naseljenci	140
Neugasite gorečih petrolejevih lamp s tem, da pihate vanje!	141
Usnjarstvo	151
Katarina II., ruska cesarica	154
Hermanova bitka	155
Jesen	156
Švedi	168
Grki	169
Zvezda Venera	170

Stran.

Papež Leon XIII	171
Venec zadnjih cvetic	172
Dr. Janez Bleiweis	177
Čudna hišica	184
Zima	184
Sneg in zimsko veselje	186
Na razvalinah Palmire	188

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Demant	14
Brinje	14
Vrabec	31
Prepelica	46
Prosó	60
Cvetice	78
Lipa	79
Pes	94
Mačka	94
Kopriva	110
Korun	111
Rž in pšenica	111
Prašč	125
Muha	125
Mravlje	126
Hrast	126
Blisk in grom	141
Jazbec v jazbini	143
Ribe	158
Ajda	158
Oves	159
Oljka	159
Medved	173
Zrakomér	173
Živo srebro	174
Severni jelen	190

Gledališke igre za mladost.

Mali godec	52

Zabavne in kratkočasne stvari.

Drobtine, stran 15, 48, 64, 79, 95, 112, 127, 144, 160, 175, 191.	
Kratkočasnice 15, 32, 79, 127, 144, 160, 175, 191.	
Kmetska vremenska prorokovanja 15, 32, 48, 64, 80, 95, 112, 127, 144, 160, 176, 192.	
Uganke 16, 64, 128, 176.	
Rebusi 48, 80, 176.	
Računske naloge 64, 176.	
Zabavne naloge 64, 128.	
Nekaj za kratek čas 127.	

Slovstvene novice.

	Stran.
Pučke novine	16
Kratko izkustveno dušoslovje	16
Šopek mičnih napevov za šolo in dom	32
Sokol. Glasilo za tjelevežbu	32
Ant. Mart. Slomška zbrani spisi	47
Šopek mičnih pesen za šolo in dom	47
Djetinje sigre za mladež obojega spola	96
Hanani, ali poslednje dni v Jeruzalemu	128
Zadnji dnevi v Ogleju	128
Svete listne bukve katoliške cerkve	144
Domovinoslovje za ljudske šole	160
Pet božičnih pesem	192

Muzikalne priloge.

Napevi k sledečim pesnim:

1. Mačja kazen. Vglasbil dr. B. Ipavec;
2. Moj vrtec. Vglasbil dr. B. Ipavec;
3. Bčelar. Vglasbil dr. B. Ipavec; 4. Studenček. Vglasbil dr. B. Ipavec; 5. Dobro jutro. Vglasbil dr. B. Ipavec.

Podobe.

	Stran.
Graščina Vauklus, prebivališče Franja	7
Petrarke	11
Kip cara Petra Velikega	11
Josip Mihalović, nadškof in kardinal	23
Zagrebski	27
Čebelar	29
Oralo ali plug	41
Tatransko gorovje	46
Lovec prepeličar	62
Nedolžni otročiči	70
Cesar Maks	86
Parobrod	92
Žnjice	103
Erazem iz Jame	107
Andrej Eberard Ravbar	120, 121
Kupčija s sužniki (dve podobi)	134
Pametna mati	138
Starček in smrt	150
Opica in ura	154
Katarina II, ruska cesarica	167
Pavlinka pri teti	171
Papež Leon XIII.	173
Medved	177
Dr. Janez Bleiweis	186
Sneženi mož	

VRTEC.

Izhaja
1. dne
vsacega
meseca
na celej
póli in
stoji za
vse leto
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
av. vr.

Naroč-
nina se
naprej
plačuje
in po-
šilja u-
redništvu
v
Ljubar-
jevih
ulicah
hiš. št. 1
v Ljub-
ljani.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. I.

V Ljubljani 1. januarja 1878.

Leto VIII.

Oča, otroka usliši!

Umólnkni so zunaj ptiči,
Po dolih, brdih snég leži;
Nikdér jim gorke nij odeje,
Ki v mrzlej zimi jih segréje,
Nikógar, ki za njih skrbí.
Ptičice ljube, ubogé!

Izgínile so vse cvetlice,
Povsodi iščem jih zamán,
Od kar je zima nastopila
In jih nemilo položila
Pod belim prtom v grob témán.
Ljubljénke moje, cvetlice!

In slíšal sem, da južni bratje
Za križ in svôbodo trpé;
Da svoje domovini vdaním
Ter od sovražnika pregnaním
Telésa hrabra krvavé.
Brátje predragi, nesrečni!

Naróčaj materin presládek
V zavetje ljubljeno imó,
Da glásno od radósti vriskám,
Kadár sladkó se vánje stiskám,
Kadár na gorcem se igráím.
Mati, oj, zlata, jediná!

In dete krasno, kakor zora,
Najlepše izmej vseh dreve
Iz raja meni je poslalo,
Nebrojno lúčij mu prižgálo,
Ki, kakor zvezdice z nebés,
V slavo gorijo božično!

Sreč vesélo mi trepeče,
Vsa duša sili mi v oči,
V nebeskem blesku gledam cvetje,
In angelsko poslušam petje,
Ki v mir pozémeljske ljúdi,
V mir jih bádi in ljubezen!

Ročici pred drevesom sklépljem,
Pošíljam prošnjo do Bogá,
Da milost njega vsemu svetu
Na pomoč pride v novem letu,
Da konec bilo bi solzá.
Oča, otroka usliši!

Lujiza Pesjakova.

Na novega leta dan.

Stari vrtnik Bogovič in njegova žena sta bila v cerkvi pri sv. maši. Pridiga, ki so jo imeli gospod župnik na novega leta dan, segla jima je v dno srcá. Bila sta Bogovič in njegova žena pobožna kristjana, ki sta rada poslušala besedo božjo, ter si tudi prizadevala, da bi živela po njej. Na novega leta dan sta bila še vsako leto skupaj pri sv. maši in pri pridigi, ravno tako tudi ob vseh večjih praznicih v letu; a ob nedeljah sta se vrstila tako, da je prvo nedeljo šel Bogovič a drugo njegova žena v cerkev. Te navade sta se držala od tistega časa, odkar sta imela še majhene otroke v hiši, katerih nijsta mogla samih pustiti. A zdaj jima za otroke nij bilo več treba skrbeti, ker jih nij bilo več domá. Dva sinova sta bila v bližnjem mestu poštena rokodelca in jedina hči je imela tudi dobro službo. Vrtnik Bogovič je imel svojo hišico in lep vrt blizu velicega mesta. Povrtnina, ki jo je v mesto prodajal, prinesla mu je vsako leto lep znesek denarja; to se zna, da neko leto več neko manj, kakoršna je bila letina. Bogovič je bil priden gospodar, a žena pridna in skrbna gospodinja, zatorej jima nikoli nij manjkalo kruha v hiši. Oba sta dobro znala, da človek ne živi samo ob delu, nego treba mu je tudi moliti, ker brez blagoslova božjega nij nobene prave sreče v hiši. „Moli in delaj!“ ta stara prislovica jima je bila vedno pred očmi. „Naj bo človek še tako priden in deloven, brez blagoslova iz nebes nij nobenega napredka,“ rekel je večkrat Bogovič svojci ženi in otročičem. Kdor ne moli, tega Bog zapusti, temu se vedno slabo godí; to si zapomnite tudi vi, ljubi moji otroci!

Na novega leta dan, ko sta se oče Bogovič in njegova žena vsedla za mizo, da bi kosila, molil je Bogovič naprej; poprej je moral vedno jeden otročičev naprej moliti, a zdaj je to nalogo prevzel oče sam. „Pridi, o gospod Jezus, bodi naš gost in blagoslóvi nam dari, ki si nam je dal,“ tako je sklenil Bogovič vselej svojo molitev pred jedjo, in potem sta še le začela jesti.

Oba sta nekaj časa tiho sedela za mizo in se krepčala z dobrimi jedmi. Naposled izpregovori žena: „ako človek vsak dan isto molitev moli, večkrat potem ne vé, kaj je prav za prav prosil Bogá. Užé večkrat sem si mislila, da je Bog dober, ker je nama še vselej blagoslóvil to, kar je nama dal, a vendar še nikoli nijsva imela Jezusa kot gosta v hiši, dasiravno ga vsak dan v gosti vabiva.“

„Dá, to je resnica,“ reče oče Bogovič, „vsak dan vabiva Jezusa v gosti, a vendar ne pride k nama. To se zna, da Jezus v lastnej osobi ne pride, kakor takrat, ko je še po zemlji hodéval in z ljudmi jedel in pil; ali on nama lahko pošlje koga drugega mesto sebe, saj je večkrat dejal: „karkoli storite ubožcem v mojem imenu, to je takó, kakor bi bili meni storili.“

Nato reče žena: „nikoli nobenega ubožca še nijsva pustila od najine hiše, da bi mu ne bila kaj podarila. A to je tudi najina dolžnost, ker je nama Bog dal toliko, kolikor potrebujeva in še več, ker vsak mesec lahko nekoliko prihraniva in na obrésti naloživa; če tudi nij mnogo, vendar je toliko, da bova na stare dni lahko živela. Zatorej mislim, da bi vsak čas Jezusa lahko sprejela kot gosta, ako bi le hotel k nama priti, ali nama vsaj koga drugega mesto sebe poslati.“

Po póludne, ko sta se Bogovič in njegova žena napravljala, da bi šla v bližnjo vas obiskat starega znanca, stopi oče župan v hišo s časopisom v roci.

Poda časopis Bogovič ter ga prosi, da bi prečital z rudečim svinčnikom podčrtane vrstice. Bogovič vzame časopis in čita: „V Zadrági blizu mesta N. je ondotni poštení tesar Anton Gost padel s podstrešja ter se tako hudo poškodoval, da je v malo urah potem umrl. Zapustil je dve leti starega otroka, zalega dečka, ki je zdaj uboga sirota, ker nema nikogar svojih na tem svetu; mati mu je namreč užé pred očetom umrla. Ubogega dečka so vzeli ondotni sosedje pod streho, a ker so sosedje sami ubožni, zato se je sklenilo, da bi se za ubogo siroto nabirali darovi, kateri se pošiljajo gospodu župniku ondotnega kraja.

Oče župan je na prošnjo gospoda župnika nabiral pri svojih znancih blagovoljne darove za ubozega dečka. Nabrani darovi so bili do zdaj še zeló pičli, ker v toliko slabih časih niso mogli ubožni sosedje mnogo darovati. Bogovič takój poseže v svojo mošnjo in dá očetu županu nekoliko desetie za ubozega dečka. Župan se poslovi ter otide dalje.

Po županovem odhodu se napravita Bogovič in njegova žena ter otideta v bližnjo vas do starega znanca. Bil je zeló lep a mrzel dan, kakor je to užé navádnó o novem letu. Solnce je prijetno sijalo in njegovi svitlo-rumeni žarki so se lesketali po belo-sneženem polji. Gore, doline, lesovi in vrtovi — vse je bilo oblečeno v praznično zimsko obleko.

„Ti si danes nekako zamišljena,“ reče oče Bogovič svojej ženi. Žena prikimá in reče: „kaj bi ne bila, saj ima človek vsak dan dosti premišljevatí.

Za nekaj časa reče žena svojemu možu: „ti si danes tudi nekako zamišljen!“ Mož jej odgovorí: „kaj bi ne bil, saj je tudi meni vsak dan mnogo misliti treba.“

„Znabiti da imava danes oba óne iste misli,“ reče žena.

„Mogoče!“ odgovori mož.

To rekši, gresta mirno in tiho dalje.

O večernem mraku sta bila zopet skupaj domá. Žena prinese večerjo na mizo. Oče Bogovič moli po svojej starej navádi: „pridi, o gospod Jezus, bodi naš gost in blagoslovi nam darí, ki si nam je dal.“

Kako je bilo užé imé tesarju, ki je padel s podstrešja in se ubil?“ vpraša žena svojega moža.

Mož odgovori: „Anton mu je bilo imé in Gost se je pisal.

„Dà, dà, Gost se mu je reklo,“ reče žena, „in ubogi zapuščení otrok je zdaj óni mali gost, ki je brez očeta in matere.

„Dà, takó je; otrok je zdaj še majhen gost,“ reče Bogovič.

„Kaj misliš, ljubi moj?“ reče žena ter prijazno pogleda svojega moža.

„Kaj mislim?“ odgovori mož, „jaz mislim óno isto, kar vsak dan molíva: „pridi, o gospod Jezus in bodi naš gost!“ Morda je ravno zapuščení otrok óni gost, ki ga nama pošlje dobri Bog, kajti Jezus ne pride sam, in večkrat je dejal: karkoli storíte ubožcem v mojem imenu, to ste meni storili.“

To je bila dobra misel na novega leta dan! To misel sta imela mož in žena ves čas, odkar je bil oče župan v njíju hiši.

Osem dni pozneje nístá več vrtník Bogovič in njegova žena sama sedela za mizo. Imela sta pri sebi malega gosta, zalega in ljubeznjivega dečka, ki nij bil nihče drugi nego zapuščena sirota tesarja Antona Gosta. Vzela sta ga za svojega otroka in skrbela zanj, kakor da bi mu bila roditelja.

Glejte otroci! to vse je Bog tako obrnil; on je opozoril dobra človeka na zapuščeno siroto ter jima tudi takój dal izpoznati, kaj je njegova sveta volja.

Kako se pošten človek maščuje.

Stari ribič Srečko, mraza ves trd, nese breme drv na hrbtu iz gozda. Truden gre po sneženi stezi dalje mimo lovčeve — Želkove — hiše, ter hoče preko mosta na drugo stran k svoji hiši.

„Stoj, starec!“ zavpije lovec in skoči iz hiše. „Kje si dobil drv? Drva niso tvoja, ukradel si je!“

Srečko se ustraši in jecljá: „Mož, jaz nijsem kradel.“

Želko: „Ne legaj se mi, starec, včeraj še le sem sekal drva. V gozdu ležé, in tù si je naložil.“

Srečko: „Verjemite mi, mož, drva sem vejico za vejico v gozdu nabiral in nabiral, menim, da prav pošteno.“

Želko: „Daj mi drva, in drugo ne kradi!“

Srečko: „Poglejte, mož, drva so samo majhena in suhe vejice, katere so bile raztrosene pod drevjem v snegu.“

Želko: „Ukradel si je. Moja so!“

Želko neusmiljeno potegne starčku breme s hrbta, in je vrže preko mosta v reko, da so se valovi z njo igrali. „Sedaj je prepira konec!“ reče zasmehljivo, ter gre v hišo.

Srečko žalostno gleda, kako voda dalje nese njegova tako težko nabrana drva, in je s solznimi očmi odhajal.

Za nekoliko dni je bil gorkejši zrak; led se je po reki trgal. Kos za kosom plava in se drug na drugega kopíči. Skrl za skrljo poka in se drví po reki kakor ledene gore, ki so čedalje bolj jezile tek deročega valovja. Lovčev sin pride ravno iz mesta, in hoče iti preko mosta; pa ko ugleda tako divjanje povodnih močí, ustraši se; trese se, in ne vé, kaj bi storil. Ribič Srečko je ravno svoj čoln pri vodi popravljaj, dečku odsvetuje, naj nikar ne hodi preko mosta in naj ne stavi življenja v smrtno nevarnost. Želko vse to vidi, ter sinu svojeglavno zavpije: „pojdi hitro sim, pojdi, ne poslušaj starca!“ most se še ne bode podrl. Urno hodi!“ Sin steče; most se stresa, še jeden udarec in deček pade na mostniice, na katere se pridrvi nakopičeni led, zgrudi se, pade v vodo in deček z njim! Oče tostran vode plaka in vpije na pomagaj. Deček vpije v vodi in prosi pomoči. Na nek hlód oklenenega in skoro na pol od leda pretisnjenega drvé šumeči valovi dalje po reki. Logar obupljivo sklepa roki. Kako bi se smel nadejati, da bi ribič rešil nesrečnega dečka!

Toda stari Srečko skoči srčen v svoj čoln, veslá med ledenimi gorami in med hlódi razrušenega mostú, otmè dečka iz požrešnega valovja, ter ga srečno pripelje na breg k očetu. „Tukaj vam dam sina nazaj,“ reče prijazno in z milim glasom, „glejte, nič žalega se mu nij zgodilo, le nekoliko prestrašen je še.“

Želko si ne upa starčka pogledati. Dolgo stoji tiho in osramoten, ne vedóč, kaj bi rekel. „Odpustite mi, poštenu starček,“ pravi zeló ganen, in solzé mu poljój neprijazna lica, „odpustite mi, ker sem vas tako trdoserčno razžalil.“

„Ali se nijsem dovolj maščeval nad vami?“ pravi sivi starček.

Želko: „Tedaj je bilo dobro delo vaše maščevanje, razžaljeni mož! Bog, tako se maščuje pošten človek!“

Slajša kakor slavea petje, — Draža ko zlató svetá,
Lepša ko cvetic vse cvetje, — Je ljubezen bližnjega.

Dobra hiša.

Oče starejšemu sinu izročajo gospodarstvo. Pravijo mu: „izročam ti dobro hišo; glej, da tako tudi ohraniš! Dobra hiša naslanja se na dobrega gospodarja. Dober gospodar v dobrih rečéh vedno napreduje, rad se učí in prevdarja, ter nikdar ne zapravlja zlatega časa. Dober gospodar vse opravlja o pravem času. On zná, da hitro mine leto, in ravno tako hitro izteka se tudi čas kmetijskih in sploh gospodarskih opravil. Vsako delo ima svoj čas in se mora takrat in ne drugokratí opraviti. Dober gospodar skrbno pazi, da ne zanemarja časa, ker vé, da si ne more mériti dobre dobe in izbirati vremena, kakoršnega bi ravno potreboval.

Dober gospodar ogiblje se nepotrebnega dela, nepotrebnih potov in praznih skrbi, ter svojo družino napeljuje k váričnosti in vsem lepim. čednostim. Skrben gospodar gleda na vse, kar se storí in godí pri hiši. On zna, kdo hodi v hišo in kdo odhaja iz hiše; zna, kako se živini streže in kláde, kako družina dela domá, na polji in v gozdu. On vsacemu delavcu posebej odkazuje delo, ter gleda, da se urno in zvesto dela, pa tudi skrbi, da se dobrim delavcem ne godí nobena krivica.

Dober gospodar tudi skrbi za čast in poštenje svoje hiše; potrebne uboge rad sprejeme in nikogar ne žali in ne draži. Svoje delo in svoj stan ljubi in zvesto izpolnjuje vse svoje dolžnosti. Umen gospodar izmodrí se po škodi družih, a neumen se izpametuje po lastnej nesreči. Marsikdo, ki toži svojo bēdo (revščino), ne pomisli, zakaj je obožal. Podedoval je morda mnogo premoženja, a mislil si je, da ga ne zapravlja, ako tu in tam kaj malega izdá. A jaz pravim: Če vedno samo jemlješ, ter ničesar ne pridevlješ, kmalu prazno dno ugledaš. Kdor kupuje vse, česar mu je vseč in pripravno, kmalu pozabi plačevati. A upniki imajo posebno dober spomin in dolžnika kmalu radi tirjajo. Dolžnik nij prost človek, nego vedno je v oblasti družih. Dobro znaš, da za pomladjo pride leto, za letom jesen, a za jesénijo zima. Skrbi torej za potrebne reči o svojem času in ne bodi kakor živina brez pameti, da v silo ne prideš. Vse, kar je v hiši, varuj in glej, da bode tudi za prihodnost napredovalo. Nikoli nikdar ne reci: za mene je užé dobro; a drugi naj delajo drugače. Ali pa: jaz ne bodem sadú dočakal, čemu bi se s tem in ónim delom ukvarjal i. t. d. Nejevolje in malopridnosti je dovolj na svetu; nikar je tudi ti ne pomnožuj!

Umen gospodar ima knjigo, v katero zapisuje vse, kar pri gospodarstvu prideluje, prodaja in kupuje. Konec leta prešteva in prevdarja, kako je gospodaril in kako bode prihodnje leto to in óno bolje obračal in izvrševal.

Ljubi moj sin, svetujem ti pa tudi, da si zapomniš naslednje besede:

„Potrpjenje v hišo vzemi,
Največ ta pomaga ti!
Vendar naj ne gospodari,
S'cer ti marnost izpodí;
Pridnost naj ti hišo zdrávi,
Kuhar naj ti bode glad,
Red in čednost iméj v službi,
Z dobrim srcem hodi spat!“

Koleda.

Zvečer pred božičem, pred novim letom in pred praznikom sv. treh kraljev je koleda. Pevci hodijo od hiše do hiše, ustavijo se pred hišnimi durmi in zakoledovajo, to je, zapojó kako pesen koledniško, tako-le:

Je eno dete, oj rojeno
 Notri v mestu Betlehem',
 V enej priprostej štalici, oj štalici,
 V enih oslovih jaslích.
 Spoznal ga je oslič, volec; oslič, volec,
 Da je to dete pravi Bog,
 Ki je ustvaril zemljo, nebó; zemljo, nebó,
 Človeku dal dušo, teló.
 Pastirci na polji pasejo, oj pasejo,
 Angelsko petje poslušajo.
 Tù so prišli kralji trije, kralji trije,
 Gašpar, Melhar in Boltažar,
 In so darí mu prinesli, oj prinesli,
 Mire, kadila, čist'ga zlatá,
 Pa darujejo Jezusu, oj Jezusu,
 Oj le kralju nebeškemu.
 Za rojstvo mi zahvalimo, zahvalimo
 Božjo devico Marijo,
 Ker je rodila Jezusa, oj Jezusa,
 Zveličarja vsega svetá.
 V temu času božičnemu, oj božičnemu,
 Oj bodí dete hvaljeno!

Take in jednake stare pesni pojóó hodijo od veže do veže, in koledovalcem se povsod kaj podelí. Po nekaterih hišah je pokličejo tudi v sobo in je gostujejo. Ljudje mislijo, da je več sreče pri hiši, posebno pri živini, ako se koledova.

O izpremehi leta.

Staro leto je zbežalo
 In s saboj je odpeljalo
 Mnogo želj in raznih nad.
 Prinašalo tù je sreče
 Sekalo tam rane žgeče
 Mnogi bil njegov je sad.

Kaj prineslo bode leto,
 Novo leto zdaj začeto,
 Nam odkrito, znano ní.
 Prehajalo al' bo milo,
 Al' v britkostih nas topilo,
 Skrito nam je pred očmi.

Zagotoven pa resnično
 Sem, da djanje zgolj pravično
 Ohranilo nam bo mir;
 Bratoljubnost in poštenje,
 Blago, čednostno življenje
 Pravi sreči bode vir.

A. P.

Franjo Petrarka.

Ker imá „Vrtec“ namén, da vas vodi po vsem svetu in vam kaže različne slike svetá ter vas seznanja ne samo z domačimi nego tudi s tujimi stvarmi, zatorej naj vam pové tudi nekolikó o slovečem italijanskem pésniku, katerega imé je Franjo Petrarka. Ta po vsem svetu znani učenjak in pésnik je bil rojen 20. julija 1304. leta v Arezzi na Toskanskem, kjer sta njegova roditelja vsled silovitih prekucij in puntov iz Florence pribežalši, v prognanstvu živila. Svoja prva otročja leta je preživel deloma v Incizi deloma v Pizi,

Graščina Vauklus, prebivališče Franja Petrarke.

dokler se nij 1313. l. z roditeljema preselil v mesto Avignon na Francozskem, ki je bilo takrat stolišče tadanjega papeža (glej „Vrtec“ od 1877. l. stran 69) in kmalu potem (1315. l.) v Karpentro, kjer se je izšolal. 1319. leta je bil na vseučilišči v Montpelieru (čitaj: Monpelju) in 1323. leta na učilišči v Boulogni, kjer se je učil pravožnanstva, kar so njegov oče posebno želeli. Po smrti svojih roditeljev 1326. leta je popustil pravožnanske nauke ter se je vrnil v Avignon, kjer se je posvétel slovstvenemu in pesniškemu delovanju. Da bi mu ne izmanjkalo potrebne hrane in obleke, stopil je v duhovski stan. Iz Avignona, kjer je mnogo občeval na papeškem dvoru, popotoval je, da bi svoja znanstva pomnóžil, v Rim in Napolj, kasneje tudi v Holandijo in v nemške dežele, ki ležé ob reki Renu. A najrajše je prebival na svojeji

graščini Vauklusu blizu mesta Avignona na Francozkem. To graščino si je bil Petrarca pridobil 1337. leta. Pozneje 1353. leta je zapustil Francozko in se podal nazaj na Laško, kjer je živel v različnih gorenjelaških mestih (v Milanu, Paduvi, Mantovi, Benetkah in v Parmi) večinoma po dvorih manjših italijanskih knezov. Svoje poslednje dni je preživel v Arkvi na evganejskih gričih, kjer je imel svoje mirno in samotno posestvo. Petrarca je umrl 18. julija 1374. leta zapustivši mnogo znanstvenih in pesniških umotvorov; zatoorej so Italijani zelo ponosni na tega svojega rojaka. Kadar bode večji in starejši, slišali bode mnogo tudi vi o njegovih delih, a zdaj vam naj zadostuje, da si zapomnite samo njegovo ime ter da znate povedati, kdo je bil slavni Franjo Petrarca.

Črnagora.

Črnagora je majhena kneževina, od vseh strani obdana s temnimi gorami, od katerih ima tudi svoje ime. Ta gorata dežela leži na zapadnej strani balkanskega polotoka, ter mejí ob Albanijo, Bosno in Dalmacijo. Prebivalci Črnegore so srbsko-slovanskega debla, hraber narod, da mu ga nij jednacega na svetu, ki se živi večinoma ob lovu in živinoreji. V poprejšnjih časih je bil vladar v Črnejgori dotični vladika (škof), a od 1852. leta je prevzel črnogorsko vladarstvo knez, ki si je 1855. in 1856. leta pridobil to pravico. Glavno in stolno mesto črnogorske kneževine je Cetinje.

V drugej polovici pretečenega stoletja je bil sedež črnogorskega vladarja v novem samostanu, katerega je tedanji vladika dal sezidati na svoje troške. Pred samostanom je stalo trideset stražarjev s prelepimi peresi na klobucih. Štirje topovi, v turških vojskah pridobljeni, stali so pred vhodom tega vojniškega kakor tudi duhovniškega poslopja. Smodnišnica je stala poleg stolpa (turna) a tiskarna poleg orožnice. Nad veliko dvorano, v katerej so bila različna cerkvena oblačila, kelih in druge cerkvene stvari, shranjevali so v vojski pridobljene barjake (bandera), orožje itd., med katerimi je bilo videti tudi glavo črnega muhameda. Petdeset stopinj od „samostana“ je stalo podolgasto iz kamena sezidano in s slamo pokrito poslopje, — to je bila posvetovalnica ali zbornica. Tikoma poleg zbornice v posebnej stáji so privezovali osle in mule, na katerih so senatorji (starešine) k zborom prijezdili. V velikanskej sobi, v katerej so imeli zborovanja, nij bilo drugega videti razven podolgovate kamenene klopí in nekoliko debelih plaht, ki so po tleh razprostrte ležale. Tu so sedeli glavarji okoli svojega vladike, obesivši orožje na zid in prižgavši svoje čibuke (dolge fajfe). Vladika in njegovi starešine so sedeli na kamenej klópi, a v znamenje predsedniške pravice je imel samo vladika blazinico pod seboj. Vse obravnave, ki so se vršile v kakej seji, zapisoval je dotični tajnik.

Národ je imel pravico, da je volil svetovalce (senatorje), a vladika jih je potrjeval.

Vse naredbe veljavne za Črnogoro so bile izdane in potrjene po zakonodajalnem telesu, in vladika jih je po rimskem načinu razglaševal: „v imenu črnogorskega starešinstva in národa.“ Vsacemu zboru je bil predsednik navadno vladika sam. Poglavarji, prišedši od raznih krajev, da položé svoje račune,

zbirali so se radi v prijateljskem društvu, kjer so se često pozno v noč prav prijetno zabávali. Serdarji (okrajni sodniki), stari knezi, slepci in pesniki so se zbirali okoli svojega „gospodarja“, ki se je z njimi kratkočasil in njihove vojne pripovedke poslušal, ter po zaslugah vrednejšega tudi pohvalil ali obdaroval. Odličnejše pesni so se takóž dale natisniti v uradnem črnogorskem listu. V onej dóbi je vladal v Črnejgori Peter II. Petrovič, kateremu je dala povéstnica s polno pravico pridévek „veliki vladika“ in „izobrazovatelj svojega naroda.“ Vladika Peter II. je bil junak, državnik in pesnik. Še dandanes ima črnogorski narod tega velikana v velikej časti ter ga imenuje svetega probuditelja črnogorskega národa. Črnogorci prisezajo z njegovim imenom, ter nihče ne gre po svetej maši iz samostanske cerkve, da bi ne poljubil poprej krste, v katerej leží truplo slavnega pokojnika. Ta znameniti junak je potolkel Turke koncem osemnajstega stoletja v krvavej bitki pri Krusu, ki je cele tri dni trajala in v katerej je 30.000 Turkov mrtvih ostalo na bojišču. Peter II. je umrl 18. oktobra 1850. leta svoje dóbe v cetinjskem samostanu, v katerem je stoloval. Ko so junaški Črnogorci slišali, da jim je umrl slavi vladika, prišli so od vseh strani v Cetinje, da mu poljubijo roko. V svojej oporoki je dal zapoved, da se po njegovej smrti ima skleniti premirje z vsemi notranjimi in vnanjimi sovražniki za celih šest mesecev.

V tej dóbi je mesto Cetinje obstajalo iz omenjenega samostana, nove palače, v katerej je prebival vladika Peter Petrovič, in še nekoliko ubožno sezidanih in s slamo pokritih hiš. To je bilo vse v ónej dóbi. A dandanes Cetinje vse drugače izgleda.

„Stari samostan“ je po vnanjem licu podoben nekdanjemu „staremu samostanu.“ Vrh samostana stoji na pečini sezidan in obče znani cetinjski stolp, ki je znamenit posebno zaradi tega, ker je nekđaj po Črnejgori potujoči sir Gardiner Wilkinson videl na njem obešene črepinje turških glav. Zdaj teh turških glav nij več videti, a na tem gróznem mestu se vidi zdaj velik in lep zvon. Samostan, ki je v novejšej dóbi ves predelan, ima mnogo lepih sob in dvoran. Tu stoluje zdaj metropolit (škof) Ilarion, lep človek srednje starosti, učen in prijazen, prijatelj svobode in neodvisnosti, kateri, ako je treba, takóž danes zajezdi svojega konja, ter se bojuje, kakor vsi črnogorski duhovniki, proti azijskemu barbarju, silovitemu Turku. V gorenjem nadstropji omenjenega samostana se nahaja zdaj semenišče učiteljskih pripravnikov.

V samostanskej cerkvi se vidita grobova kneza Danifa in velikega vojvode Mirka Petrovića, turškega premagaleca in očeta sedanjega kneza. Na črnej preprógi njegove mrtvaške krste leží krasna sablja, s katero je on tolikokrat Turke sekal. V ravno tej cerkvi leží tudi užé omenjeni „veliki vladika“, kateri je v tem samostanu v najgorenjem nadstropji imel svojo sobico, v katerej je preživel poslednje dni svojega življenja. Pripoveduje se, da je tako zmérno in priprosto živel, da v svojej zadnjeji bolezni še peči nij dal zakuriti.

V njegovej nekdanjej sobici stanuje še dandanes v tem samostanu jedini menih, ki opravlja duhovniška opravila za samostan, in se ob samih rastlinah hrani. V vsem skupaj je v Črnejgori dandanes samo do kakih 20 menihov.

Ne daleč od samostana v lepej ravnini stoji nova, zdaj „stara palača“, katero je pozidal vladika Peter III., in v katerej je tudi knez Danilo I. prebival.

Stara palača je na dolgost zidana, ter ima samo jedno nadstropje. Na vsakej strani ob dolžini so obzidana dvorišča z okroglimi stolpi. Vse sobe so primerno prostorne, pritlična okna so z železnimi šibkami okovana, a v sobah prvega nadstropja se vidijo ostanki bivše stare palače, v katerej je imel knez svoje stanovanje.

Peter je umrl na stolu sedèč v sobi, v katerej je navadno goste sprejemal. Pritlične sobe te palače so se rabile za ljudske šole; učiteljski pripravniki, ki stanujejo zdaj v samostanu, imeli so poprej tudi tukaj svoje stanovanje, kjer je imel vsak svoje orožje pri postelji na klinu obešeno. V Črnejšgori je namreč ta navada, da vsak moški orožje nosi, brez katerega niti na ulice ne sme. Menihi gredó oboroženi v boj, ter turške navale prav po junaško iz samostana odbijajo.

Zdaj je večji del prvega nadstropja priravnán za dvorske in državne goste, a razven tega se v prvem nadstropji stare palače vidi tudi zbirka različnega orožja in drugih starih bojnih stvari. Škoda, da je mnogo takih znamenitih starin, ki so priča črnogorskega junaštva, po vsej zemlji raztreseno, to je, nahajajo se v rokah posameznih vojvodov in junakov, ki so si je sami v boji priplénili.

Zgodovina Črnogorcev je dolga junaška pesen, katera se z vsakim novim turškim bojem pomnožuje.

V zgoraj omenjenej zbirki starih spominkov se vidi tudi glava albanškega vezirja, ki je padel v krvavem boji pri Krusu. Ta glava je odprla Črnejšgori novo dôbo narodne neodvisnosti.

Stene v tej sobi so nakítene z barjaki (banderi) in različnim orožjem, ki so je Črnogorci vzeli Turkom v neštevilnih bojih. Med barjaki (banderi) se vidi veliki rudeči turški barjak, katerega je veliki vojvoda Mirko Petrović vzel Turkom v bitki pri Grahovu. Med orožjem visi sablja znamenitega turškega paše Mahmuda.

Tu se vidi turško vojno orožje iz vseh stoletij, kakor sablje, bodala in različne puške, med katerimi so nekatere tako težke, da jih človek še privzdigniti ne more.

Po mizah ležé vsakovrstne svetinje (medalje) in redovi, ki so je črnogorski junaki ubitim sovražnikom pobrali. Na jednej mizi so svetinje iz boja pri Grahovu, a na drugej iz boja pri Sogarazu. Med prvimi je tudi zvezda ubitega vezirja, katero so Črnogorci našli v žepu njegovega kaftana (površne suknje).

Omer paša, glasoviti turški vodja, spravil je Črnogorce 1861. in 1862. leta po dolgotrajajočih, krvavih bitkah zopet pod turško oblast.

Dandanes je vladar v Črnejšgori knez Nikola I. Petrović Njegoš, ki je bil po Danilovej smrti 14. avgusta 1860. l. v Cetinji za kneza proglašen.

Črnogorski svet je podoben pustemu Krasu. Kmetijstvo je še jako zanemarjeno, ker Črnogorci še ne poznajo kmetijskega razvitka po drugih evropejskih deželah, čemur se pa nij čuditi, ako pomislimo njihove pravne in družbinske razmere pod silovito nadoblastjo turškega sultana. Nu upati je, da bode temu kmalu bolje, ker ravno Črnogorci se v denašnjeji vojski s Turki tako hrabro in junaško boré za sveto slobodo, da je ves svet občuduje. Bog jim daj najboljši vspeh in srečo!

Petrograd in kip cara Petra Velikega.

Petrograd je prvo in najnovejše stolno mesto ruskega carstva, ki ga je začel zidati na izlivu reke Neve car Peter Véliki 1703. leta. To velikansko mesto ima jako lepe in izvrstno izpeljane ulice, mnogo lepih palač in drugih velikanskih poslopij. Med poslopji se posebno odlikuje tako imenovano „pomorsko poslopje“, ki leži ob reki Nevi v podobi velikanskega kvadrata, katerega vsaka stran méri po 230 metrov. V tem poslopji stanuje car o zimskem času, zato se tudi „zimski dvorec“ imenuje. S tem poslopjem stoji v

zvezi drugo

velikansko
poslopje „e-
remitaža“

imenovano, v katerem se nahaja imenitna zbirka raznovrstnih slik in zelo bogata knjižnica. Na Petrovem trgu stoji prelepi kip (štatva) cara Petra

Vélikega na konji, katerega vam denašnja podoba kaže. Ne daleč od tega kipa stoji cerkev sv. I-zaka, ki je bila 1859. l. v zidanji do-

lo, mnogo gimnazij, velike muzeje in druge zbirke. Carska knjižnica sama šteje okoli milijon različnih knjig in preko 30.000 rokopisov. Petrograd ima 139 cerkev; izmed teh jih je 95 zidanih a 44 iz lesa postavljenih. Med najizvrstnejše obrtnijske naprave se štejejo velike carske tovarne (fabrike), ki izdelujejo preproge, razno posodje in lepotine od porcelana, steklo, železne stvari i. t. d. V Petrogradskeji okolici je več carskih graščin, med katerimi se posebno odlikuje „carskoje selo“ z 8 cerkvami in z dvema krasnima gradoma.

vršena in je najlepša cerkev ne samo v Rusiji, nego v celem Evropi. Nij ga ne mesta v Evropi, da bi imelo toliko velikanskih palač, kakor jih ima Petrograd, ki šteje blizu do 670.000 prebivalcev. Mesto ima mnogo znánstvenih in náučnih zavodov, kakor: vseučilišče, znánstveno akademijo, pravoslovno učilišče, tehniko, kupčijsko šo-

Preseljevanje Slovanov.

Ko je po preselitvi Longobardov v Italijo nehala več nego šeststoletno preseljevanje grmanskih plemen po deželah denašnje avstrijsko-ogrske mo-

narhije, kakor tudi po drugih deželah evropskih, naselili so se v zapuščenih pokrajinah razna slovanska plemena. Do tedaj so živeli po večem óno stran Karpatov v odprtih pokrajinah denašnje Poljske in v sredi veliko-ruske carevine. Pečali so se užé od pradavna s poljedelstvom in z drugimi mirnimi opravili ter živeli po vaséh pa tudi po utrjenih mestih, katere so jim v vojskinem času v zavetje in bran služile. Kakor drugi národi evropski, ločili so se tudi oni na več manjših plemen (v županije), ki so bila zopet pod skupnim knezom v jeden narod združena. Med drugim in šestim stoletjem po Kr. poselili so Slovani ves vzhodnji del denašnje severne Nemčije do Labe in Zale, večji del avstrijskih dežel in večino evropskih pokrajin vzhodno-rumske države.

Med deželami denašnje avstrijske carevine bila je Galicija užé od pradavna s Slovani naseljena. Gorati del te dežele na pobočji Karpatov imenoval se je nekdaž Velika Hrvatija in bolj severne odprte pokrajine Velika ali Bela-Srbija.

Iz Velike-Hrvatije so se brž ko ne Čehi v drugej polovici petega stoletja preselili v nekdanjo Bohemijo (domovino starih Bojev), malo potem, ko so bili zapustili Markomani to deželo. Za njimi so prišli Moravci in poselili po odhodu Herulov in poslej Longobardov, Moravsko, Slovaško na Ogrskem in Dolenje-Avstrijo do Donave. A drugi slovanski narodi, spredniki denašnjih južnih Slovanov, pridrli so iz ruskih step, ter se naselili v pokrajinah na jugo-zahodnej strani Dunava. Tako Slovenci ob dolenjem Dunavu, ob Dravi, Savi, Soči, potem Hrvatje in Srbi v denašnji Hrvaciji, Srbiji in Dalmaciji.

Modri odgovori.

(Iz Ruskega.)

Voják je v polku služil pet in dvajseti lét, a carja nij videl z lica k licu. Pride domóv; zavprašajo ga o carji, a on ne vé, kaj bi rekel. Začnó mu oponašati domači in znanci: „pet in dvajseti lét si odslužil, a carja nijsi videl z lica k licu.“ To se mu zdí mučno. Dvigne se ter otide carja gledat. Pride v dvorec. Car ga povpraša: „česa želiš, voják?“ „Takó in takó, tvoja carska vlast! služil sem tebe in Boga ravnih pet in dvajseti lét, a tebe še nijsem videl z lica k licu. Prišel sem te gledat.“ „Naglédi se me!“ Voják obide trikrat okolo carja in vsega ogleda. Car ga povpraša: „ali sem lep?“ „Lep,“ reče voják. „Zdaj, odslužnik,“ velí car, „povej mi, ali je visoko nebo od zemlje?“ „Toli visoko, če tam zaropotá, da slišimo semkaj.“ „Zemlja li, ali je široka?“ „Evo, tam solnce vzhaja a tam zahaja, — toli široka je!“ „Ali je zemlja tudi globoka?“ „Imel sem deda, umrl je, tega je uže devetdeset lét, in zagrebli so ga v zemljo, ter od tedaj ga nij zopet bilo domóv: globoka ti bode.“ Car pošlje vojaka v temnico in mu napové: „ne bodi len, službo ti dam; trideseti gosfj ti pošljem; razuměj jih oskubsti perja.“ — Car skliče trideseti bogatih kupcev ter pred-nje položí baš te ugánke, katere pred vojaka. Kupci misle in misle, a ne znajo odgovora. Car jih zató posadí v temnico. Vpraša jih voják: „kupci, zakaj so vas vsádili?“ „Evo, gospodár nas je vprašal, ali je daleč nebo od zemlje, ter koliko je zemlja

široka ali globoka; a mi, nerazumni, tega nijsmo védeli.“ „Dajte mi po tisoč rubljev, to vam jaz povém.“ „Izvoli, brat! samo nauči nas.“ Vojak od njih vzame po tisoč rubljev in jih naučí carskim ugánkam. Za dva dni car pozove k sebi kupce in vojaka. Kupcem postavi zopet iste ugánke, ter kadar mu dobro odgovoré, pustí jih domóv. „Sluga!“ reče potem car vojáku, „znaš li gosí perja skubsti?“ „Znam, car-gospodár, a ne samo perja, nego tudi zlatá!“ „Ali je daleč do tvojega domú?“ še povpraša car. „Od tod se ne vidi; utegnilo bi daleč biti!“ „Ná si tisoč rubljev ter hodi z Bogom!“ Voják se vrne domóv ter začne živeti srečno in bogato.

A. K.

Vrana in rak.

(Basen iz Ruskega.)

Vrana je letéla nad morjem. Gleda, gleda — rak leze. — Hàm ga! Odnese ga v les obésit kam na vejico in pojužinat. Vidi rak, da se bliža smrt, in reče vrani: „vrana, vrana! poznal sem tvojega očo in tvojo mater; slavni ljudje so bili!“ — „Kr, kr!“ vrana odgovorí, ne odprší kljuna. „Tudi brate in sestre sem ti poznal: dobri so bili oboji!“ „Kr, kr!“ vrana odgovorí. „Če tudi so tí vsi bili dobri ljudje, a tebi zopet nijso bili podobni. Take razumnosti, kakoršno imaš tí, nikder nij na vsem svetu.“ Po gódi so vrani take besede; zavpije na ves kljun, a rak jej izpade v morje.

A. K.

Šola.

Prva otroška leta otrok preživí doma v domačej hiši pri starših, kateri neprenehoma nanj gledajo in ga vladajo. Toda vsak človek se mora užé kot otrok od mladih nog učiti in si vednosti pridobivati, da je pozneje izveden in izomikan v vseh okoliščinah vsakdanjega življenja, in da si pozneje sam more svoj kruh služiti in svoje dolžnosti pošteno izpolnovati in sebi in svojemu bližnjemu koristiti. Otrokom je kakor kruha tako tudi poduka treba. Užé zgodaj se morajo učiti in v učenji dolgo dolgo napredovati. Malokateri starši morejo sami domá otroke podučevati v vsem, česar jim je treba. Zaradi tega pošiljajo otroke v šolo.

Šola je kraj, kjer učitelj otroke podučujejo. Otroci pridejo vsak dan v šolo in se tù v družbi svojih součencev učé raznih nauk. Učitelj uči, a otroci poslušajo, zapominjajo si in se učé. Kar učitelj govori in stori, vse učencem koristi. Učenci morajo učitelja v šoli ravno tako ubogati in spoštovati, kakor ubogajo in spoštujejo domá svoje starše, kajti učitelj je v šoli namestnik očetov in materin, ter njihov dobrotnik, kakor starši. Učiteljev ukaz je učencem postava. Učitelj hoče, da je vsak učenec priden, ter da se lepo véde.

Kdor to stori, izpolnuje voljo učiteljevo in stori svojo dolžnost.

A. P.

Priredopisno - natoroznansko polje.

Demant.

Samo dve deželi ste nam do sedaj znani, v katerih se dobiva demant. Ti dve deželi ste vzhodnja Indija in južna Amerika, posebno Peru in Brazilija. V novejši dobi so našli tudi pod ruskim Uralom nekoliko demantov, a to samo malo in tako drobnih, da nimajo posebne vrednosti. V izhodnej Indiji se dobivajo demanti užé iz starodavnih časov. Posamezno raztreseni ležé v kamenéni glini ter so na površji tako zamazani, da se s prostim očesom le težko ločijo od drugega kamenja. Zato je izbiranje demantovih zrn iz peska in kamenja jako težavno in zamudno delo, katero opravljajo samo sužnji. V ta namen drobé kamenéno glino v kosce, ter jo devajo v jame, po katerih se voda pretaka. Voda namreč izpére vso glino iz peska in kamenja, in ko se potem voda ustavi in jama posuši, takój se izpozna demant po svojem blesku na solnci. Čist demant je prozoren ter nema nobene barve. A malo je popolnoma čistih demantov; navadno so različnih barv, a vendar nikoli ne temnih. Največ jih je rumenih in rujavkastih, dobé se pa tudi zeleni. Modri so jako redki, a rudeči najbolj iziskovani. Demanti, ki nimajo nobene barve ter so jasni kakor voda, imajo največjo vrednost. Med barvanimi so rudeči najdraži, in ako so še lepo jasni, plačujejo se časi še draže nego óni brez barve.

Najbolj znana demantova lastnost je njegova trdota. Nobena pila mu ne pride do živega, noben drug kamen ter sploh nobena stvar nij trša od njega. — Da dobí demant svojo pravo svitlobo in lepoto, mora se izbrusiti. Brusijo ga z demantovim prahom, to je s stolčenimi demanti manjše vrednosti, a to zategadelj, ker se ga nobena druga stvar ne prime. Oblika, ki jo demanti dobé pri brušenju, nij pri vseh jednaka. Ako je demant dosti visok in primerno širok, izbrusijo ga najrajše v briljant, to je v dvojno piramido, ki nij na koncéh ostra nego zaokrožena. Briljantova oblika je najdraža, in ima svoj začetek od generala Mazurina, ki je dal prvi 12 demantov v tej obliki izbrusiti.

Demant se ne rabi samo za nečimurna lepotičja, nego služi nam tudi za rezanje stekla.

Največji do sedaj znani demant je svojína portugalske krone. Ta demant še nij brušen; 1 decimeter je dolg čez 7 centimetrov debel ter vaga 1680 karatov (to je čez tri hektograme). Po navadnem računu bil bi vreden 56 milijonov gld.

Demant avstrijskega cesarja tehta 139 karatov; malo rumenkast je, a vendar se cení na 1 milijon goldinarjev. Imenuje se florentinski demant, ker ga je cesar Franc I. prinesel iz Florence na Dunaj.

Brinje.

Kdo ne pozná vedno zelenega grma, brinja! Navadno brinje raste na slabem, kamenitem svetu; najbolj mu ugajajo gole severne strmine apnenega skalovja. Kjer mu je zemlja ugodna, doraste brina celó do štiri metre visoka. Brinjevo cvetje, — majhene, rumene rése, — prikaže se meseca majnika, in grm ima ob enem cvet, zrele in nezrele jagode, ki dolgo tičé na vejicah, ako jih

nihče ne obere. Brinjeve jagode so okrogle, mesnate, blagodehteče, a okus imajo sladkotno grenek, ter se rabijo v gospodarstvu in v zdravilstvu. Ljudje žgó iz njih brinjevec. Brinjev sok ali izleček je zeló imenitno domače zdravilo. Brinjevina je trda žoltorudečkasta in prijetno dèhteča, ter je dobra za kurjavo in za sušenje mesa. Kjer brina bolj visoko raste in nareja deblo, delajo iz nje dobre okove za razno posodje. Brina se navadno ne seje in ne redí umetno, temuž prepušča se naravi in ptičem, da zrnje ali seme njeno trosijo po goricah in ravninah, ter tako množijo ta prekoristni grm.

Razne stvari.

Drobtine.

(Za novo leto.) Otroci! bodite priprosti in pobožni, to so najlepše lastnosti, ki vam je priporočam v novem letu. Kdor je priprost in pobožen, tega imajo povsod radi, ker tak otrok je tudi pohleven, prijazen, pokoren in priden.

(Prve črke ali písmena) je izumil, kakor od starodavnih časov pripovedujejo, Feničan Taaút, kateri je živel nekaj sto let po vesoljnem potopu.

(Kamnotisk ali litografijo) je 1799. leta v Pragi rojeni Alojz Sennefelder izboljšal in s to izboljšano iznajdbo očitno stopil pred svet, čeravno se je prva iznajdba užé 1796. leta zgodila. Ta umetelnost je zeló važna in se po pravici šteje med imenitnejše iznajdbe človeškega uma.

(Pratika) je užé v starih časih bila znana. Novo izboljšano pratiko je osnoval rimski velevalec Julij Cezar v Rimu 45. leta pred Kristom, ki se njemu na čast imenuje julijanska pratika, in je še zdaj navadna v grškej cerkvi, to je po vsem Ruskem, Turškem in Grškem. Pozneje je to pratiko popravil papež Gregor XIII. 1582. leta. Ta Gregorijanska pratika je zdaj skoraj po vsej Evropi navadna. Prva v slovenskem jeziku pisana pratika je bila natisnena 1726. l. v Augsburgu na Nemškem.

Kratkočasnice.

* Prosjak: „Prosím vas, milostivi gospod, podelite kaj ubogemu siromaku!“ — Gospod: „Ali vas nij sram tako pozno zvečer prosjačiti?“ — Prosjak: „Oprostite, gospod, jaz prosjačim tudi zjutraj.“

* „Ali so gospod domá?“ — „„Nijso domá, nè!““ — „Kdaj pa pridejo domóv?“ — „„Nu, kadar moj gospod rekó, da jih nij domá, potlej jaz njegov sluga nikoli ne vem, kdaj zopet pridejo.““

* „Oj kako rad bi pil kozarec vina, prinesi mi ga, ljuba moja žena.“ — „„Ali si užé pozabil, kaj je zdravnik naróčal? Rekel je, ako ne piješ vina, v treh dneh si zdrav in zopet na nogah.““ — „E, kaj zdravnik, prinesi mi le kozarec vina, na jednom dnevu nij toliko; namesto v treh dneh, bom pa v štirih dneh zdrav in zopet na nogah.““

Kmetska vremenska prorokovanja za prosinec.

Kakoršno bode vreme na prvi dan, takšen bode tudi veliki srpan, suh ali moker.

Če svetih treh kraljev dan jasen bo, za dolgo zimo varuj senó!

Svet Fabjan in Boštjan sok v drevji gor pognan.

Če svetega Vinka (22.) solnce peče, obilo vina v sode teče.

Če svetega Pavla dan je oblačen, bo trebuh čez leto velikokrat lačen.

Prosinec mili — Bog se usmili!

Uganke.

(Priobeli Kristijan Engelman.)

1. Miza nijsem niti stôl,
Sprédaj nôgi, zádej kôl:
Kléplji me, in zabrenčim,
Njo in njega vzveselim.
2. Nikdár ne leži, nikdár ne sedi,
Vso noč in ves dán v oblake strmi;
Ženám in možém glasno govori;
Žené in možjé vedó, kaj veli.
3. Na móčnih tečájih visim,
Ter časih od suše kričim;
A kádar me primeš z rokó,
Klobuček ti gré raz glavó.
4. Dêklica, téklica, súknjice tri:
Jedna od čela na lice visi,
A ne zakriva ni lice ni očíj;
Súknjici lúčnati dvé sta od zád,
Málinček brg vodé v srci je zlát.

Slovstvene novice.

* „Puške novine.“ Časopis za go-
spodarstvo, obrt i národ. — Tako se
zove izvrstno uredovaní časopis, podoben
našim slovenskim Novicam, ki izhajajo v
Zagrebu in stojé za vse leto 4 gl. 60 kr. Kdor
se želi hrvatskega jezika naučiti, priporočamo
mu prav živo, da se naroči na imenovani

časopis, ker piše tako razumljivo, da ga vsak
Slovenec lahko umeje. Naročnina se pošilja
na knjiigarja Mučnjaka in Senftlebena
v Zagrebu (Agram).

* Kratko izkustveno dušoslovje.
Sastavio Stjepan Basariček, učitelj
kr. preparandije v Zagrebu i pravi
član hrv. pedagogijsko-književnega
sбора. — To izvrstno knjigo priporočamo
vsem našim slovenskim učiteljem, ki so
hrvatskega jezika zmožni. Cena jej je 50 kr.
in se dobiva pri knjigarji D. Albrechtu
v Zagrebu (Agram).

 Trdo vezani „Vrtci“ od poprejšnjih
let se še dobé po naslednjej ceni:

Vrtec od 1871. leta za 1 gl. 30 kr.

Vrtec „ 1874. „ „ 1 „ 50 „

Vrtec „ 1875. „ „ 2 „ — „

Vrtec „ 1876. „ „ 2 „ — „

Vrtec „ 1877. „ „ 2 „ 20 „

„Vrtca“ od 1872. in 1873. leta
nemamo več.

Gledališke igre za slovensko mladino.
Pri zvezek, obsejajoč igro: „Star vojak
in njegova rejenka,“ dobiva se za 20 kr.

Uredništvo „Vrtčevo“.

Prošnja.

Prvo število „Vrtčevo“ razposlali smo na ogled vsem našim
starim gg. naročnikom, pa tudi takim gospodom in prijateljem naše
slovenske mladine, ki do silh dob še niso bili naročeni na „Vrtec.“
Kdor se na naš list ne more naročiti, prosimo ga uljudno, da nam
prvi list vrne pod ravno tem ovitkom, pod katerim ga je prejel.
Z naročnino naj se vsak podviza, ker se bomo s prihodnjim listom
ravnali le po številu naročnikov.

„Vrtec“ stoji za vse leto 2 gl. 60 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr.

V najboljše nadi, da nas prijatelji slovenske mladine ne bodo
zapustili pri našem zelo težavnem in požrtovalnem podvzetju, želimo
vsem skupaj srečno in veselo novo leto. Bog!

Uredništvo „Vrtčevo,“

v Lingarjevih ulicah, hišno štev. 1.

 Denašnjemu listu je priložena muzikalna priloga.

Izdatelj, založnik in urednik Ivan Tomšič. — Natisnila Klein in Kováč (Eger) v Ljubljani.

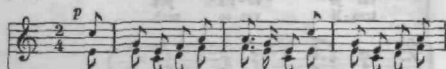
12. Mačja kazen.

Beseda F. Gross-ove.

Živo

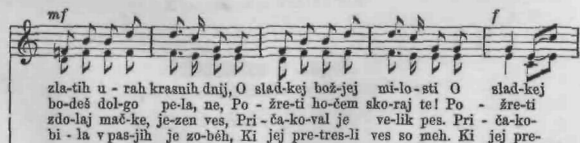
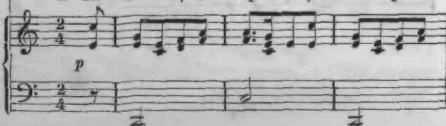
Vglasbil dr. B. Ipavec.

I. 2. glas.

1. Tam v ga-ji le-pa tra-ti-ca, Na sre-di tra-te
2. Pri - lez-la tja je má-či-ca, Oj ma-či-ca po-
3. Zdaj má-či-ca pre - der-zna vsa, Po de-blu kviš-ku
4. Ko má-či-ca, brez - up-na vsa, Že - le-la-pri-ti

Glasovir.

bož-jej mi-lo - sti.
 ho - ċem sko-raj te!
 val je ve - lik pes.
 tres - li ves so meh.